

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนา ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

Economic and social impacts form Rice mortgage scheme Policy to farmers at Dongmollek, Muang district, Phetchabun Province.

กิตยวดี สีดา¹ และ วนาพร พรหมเผ่า²

Kitiyavadee Seeda and Wanaporn Promphao

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม จากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม ดังนี้

ระยะที่ 1 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 ครัวเรือน วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความสัมพันธ์ (Correlation Analysis) ผลการวิจัย พบว่า ผลกระทบกระทบด้านเศรษฐกิจจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาส่วนใหญ่ มีผลกระทบอยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 53.0 ผลกระทบระดับปานกลาง ร้อยละ 46.3 ซึ่งผลกระทบที่มีมากที่สุด ได้แก่ ผลกระทบในด้านการเงินเนื่องจากได้รับเงินจากโครงการล่าช้ากว่ากำหนด ร้อยละ 56.3 ส่วนผลกระทบด้านสังคม พบว่า ชาวนาส่วนใหญ่มีผลกระทบอยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 57.0 นอกจากนี้ยัง พบว่า ตัวแปรเพศ มีความสัมพันธ์ต่อผลกระทบด้านเศรษฐกิจในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($R^2=0.174$) และมีความสัมพันธ์ต่อผลกระทบด้านสังคมในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($R^2=0.130$) ตัวแปรพื้นที่ในการทำนา มีความสัมพันธ์ $R^2=0.128$ และเป็นความสัมพันธ์ในเชิงลบต่อผลกระทบด้านเศรษฐกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ระยะที่ 2 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้รู้ (Key Informant) ดังนี้ 1) กลุ่มชาวนาที่เข้าร่วมโครงการ 2) กลุ่มผู้รู้ชุมชน 3) เจ้าของโรงสีที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว ผลวิจัยพบว่า ชาวนาได้รับเงินจากการจำนำข้าวครบแล้วเมื่อต้นปี 2556 รวมเวลานานกว่า 2 ปี ชาวนามีทัศนคติของชาวนาต่อโครงการรับจำนำข้าว ดังนี้ 1) กลุ่มชาวนาส่วนใหญ่ต้องการเข้าร่วมโครงการอีก 2) กลุ่มชาวนาที่เห็นว่าต้องรับฟังนโยบายและศึกษาหาข้อมูลให้รอบด้านเพื่อความมั่นใจว่าหากเข้าร่วมโครงการจะไม่ได้รับผลกระทบในลักษณะเดิมอีก 3) กลุ่มชาวนาที่ไม่ต้องการเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวหากผู้นำในการบริหารประเทศยังคงเป็นรัฐบาลชุดเดิม

คำสำคัญ : โครงการรับจำนำข้าว, ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ m_feb10@hotmail.com 081-9711567

²นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

Abstract

The objectives of this research were to study the effects on the economy and society of rice mortgage scheme 2011 at Dongmollek district, Muang Phetchabun. The methodology is as follows: Phase 1 quantitative research methodology. The questionnaire was used for data storage. Sample of 300 households from statistical analysis.

To find the percentage, average, standard deviation and correlation. The results showed that the impact of the economic impact the security of belongings. Effects was low. 53.0 percent of the average level of 46.3 percent, which has the most impact on the financial impacts of the project due to be paid late. Accounted for 56.3 percent of the social impacts that farmers are most affected in the least. Representing a 57.0 percent correlation between the effects.

Economic and social impact that gender is associated with a positive impact on the economy. Statistically significant correlation of 0.01 with $R^2 = 0.174$, and is associated with positive social impact. Statistically significant at the 0.05 level correlation $R^2 = 0.130$ are also found. Variables on the farm Relation $R^2 = 0.128$ And the relationship in a negative impact on the economy and we found statistically significant at the 0.05 level.

Phase 2 qualitative research methodology; these preliminary results from Phase 1 to guide the interview by collecting data from the user (Key Informant) as follows:

- 1) The rice farmers who participated in the 2011
- 2) The community groups and community leaders
- 3) The owner of the mill, the rice mortgage scheme. Research indicates that Farmers get money from rice reached in early 2013, including more than 2 years, the farmers have to face the economic crisis in the family. The attitude of farmers towards the project can be divided into 3 groups: the rice:

- 1) Most farmers want to join the project because of that. At least it is a choice that will bring income to support their families.

- 2) The farmer groups are of the opinion that the policy and research, to the sides to ensure that the participants are not given affect the economy in the same manner.

- 3) The participating farmers pledge not to rice or leaders to run the country because the government is still not being transparent. The solution must tackle the second part of this project is to modify the policy.

And corrections from the community The main concept Community leaders Seen as an approach to the problem is to induce the self-sufficiency of the King as a way of life and the promotion of organic non-toxic.

Keywords : Rice mortgage scheme Thailand, Effects on the economy and society

บทนำ

โครงการรับจำนำข้าวของรัฐบาลเริ่มต้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2554 อยู่บนฐานความเชื่อว่าการรับข้าวจากเกษตรกรในราคาสูงและในปริมาณมากในระดับหนึ่ง จะสามารถพยุงราคาข้าวในประเทศและในตลาดโลกให้สูงขึ้นได้ ประโยชน์จะเกิดกับเกษตรกรโดยตรง (ปัญญาพัฒน์ ประสิทธิ์เดชสกุล, 2555) แต่จากผลลัพธ์ที่ปรากฏกลับพบว่าสถานการณ์การรับจำนำข้าวจะนำมาซึ่งปัญหาโดยตรงกับชาวนา อาจกล่าวได้ว่า การที่ชาวนาเพิ่มพื้นที่ในการปลูกข้าวเพื่อหวังว่าโครงการรับจำนำข้าวของรัฐบาลจะนำมาซึ่งความอยู่ดีมีสุข แต่โครงการรับจำนำข้าวส่งผลให้ผลผลิตล้นตลาด ราคาข้าวเปลือกในประเทศลดลงสวนทางกับเจตนารมณ์ของรัฐบาล และที่สำคัญก็ยิ่งทำให้เกษตรกรลดความพยายามในการบริหารจัดการต้นทุนและการดูแลคุณภาพผลผลิตลง จึงต้องยอมรับว่าอุปสรรคต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของชาวนาไทยเมื่อต้องเผชิญกับโลกความเป็นจริงเมื่อมาตรการภาครัฐสิ้นสุดลงและจึงมีปัญหาเกิดขึ้น

ชาวนาบางส่วนในตำบลคงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ก็ได้เข้าร่วมการชุมนุมประท้วงรัฐบาล ชาวนากลุ่มนี้มีความความเสี่ยงต่อการประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม เพราะข้อมูลจากเกษตรกรเพชรบูรณ์ชาวนาที่ขึ้นทะเบียน มีมากถึง 1,102 ครัวเรือน จากสถานการณ์ดังกล่าวจำเป็นต้องศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมของชาวนาจากโครงการรับจำนำข้าว ปี 2554 ตำบลคงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยคาดหวังว่าผลการวิจัยครั้งนี้ จะนำมาซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม และเป็นแนวทางในการสร้างนโยบาย เกี่ยวกับการช่วยเหลือชาวนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าว
2. ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมของชาวนา ตำบลคงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการรับจำนำข้าว สรุปสาระสำคัญได้ว่า การใช้มาตรการด้านราคาเพื่อยกระดับราคาข้าวเปลือกมีมานานแล้ว แต่เป็นโครงการเสริมและเป็นโครงการขนาดเล็ก โดยเปิดโอกาสให้เกษตรกรที่ต้องการใช้เงินในต้นฤดูกลั่นเกี่ยวได้นำข้าวมาจำนำไว้เป็นหลักประกันและเพื่อลดความต้องการข้าวที่จะเข้าสู่ตลาดในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวจำนวนมากได้ชะลอตัวลง ทั้งนี้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับเงินกู้ยืมไม่เกินร้อยละ 80 ของมูลค่าข้าวเปลือกที่นำมาจำนำตามมูลค่าตลาดและในวงเงินกู้ไม่เกินรายละ 100,000 บาท โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 13 ต่อปี พร้อมทั้งมีเงื่อนไขว่าเกษตรกรจะต้องไถ่ถอนข้าวเปลือกคืนอย่างช้าตามเวลาที่กำหนดไว้ และหากไม่มาไถ่ถอนภายในกำหนดข้าวเปลือกที่นำมาจำนำจะตกเป็นของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และจะถูกนำออกจำหน่ายเพื่อชำระหนี้สินต่อไป การดำเนินงานในปีแรกๆ พบว่ามีชาวนาจำนวนน้อยรายที่เข้าร่วมโครงการ ทั้งนี้ เพราะชาวนาไม่เข้าใจในวิธีการและกลัวสูญเสียประโยชน์หากเข้าร่วมโครงการ (ปัญญาพัฒน์ ประสิทธิ์เดชสกุล, 2555)

จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดสมมติฐานในการทำวิจัยได้ ดังนี้

ปัจจัยด้านครัวเรือน ประกอบด้วย ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน พื้นที่ในการทำนา การเป็นเจ้าของที่ดิน ผลผลิตต่อปี รายได้จากการทำนาต่อปี รายได้จากการเข้าโครงการ มีความสัมพันธ์กับผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนา ตำบลคงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การทุจริตคอร์รัปชัน การสวมสิทธิ์ กลไกลการแทรกแซงตลาด การบิดเบือนราคาตลาดมีความสัมพันธ์กับผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนา ตำบลคงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ปัจจัยด้านสังคม ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เครือข่ายทางสังคมฐานะทางสังคมมีความสัมพันธ์กับผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนา ตำบลคงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมใช้ระเบียบวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

ระยะที่ 1 เก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างเป็นเกษตรกรที่ลงทะเบียนเข้าร่วมโครงการ 300 ครัวเรือน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความสัมพันธ์ (Correlation Analysis)

ระยะที่ 2 เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้รู้ในชุมชน ชาวนาที่เข้าร่วมโครงการ และผู้ประกอบการโรงสี ทั้งนี้วิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลระหว่างการเก็บข้อมูลและการสรุปผลการศึกษา เช่น การถามซ้ำในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน เพื่อความถูกต้องของข้อมูล จัดระบบข้อมูลด้วยการจำแนกหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ผลกระทบกระทบด้านเศรษฐกิจจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาส่วนใหญ่ มีผลกระทบอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 53.0 ผลกระทบระดับปานกลาง ร้อยละ 46.3 ซึ่งผลกระทบที่มีมากที่สุด ได้แก่ ผลกระทบในด้านการเงินเนื่องจากได้รับเงินจากโครงการต่ำกว่ากำหนด คิดเป็นร้อยละ 56.3 ส่วนผลกระทบด้านสังคม พบว่า ชาวนาส่วนใหญ่มีผลกระทบอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 57.0 ดังตารางที่ 1 และ ตารางที่ 2 ตามลำดับ

ตารางที่ 1 แสดงร้อยละของระดับผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากโครงการรับจำนำข้าว (n = 300)

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากโครงการรับจำนำข้าว		ร้อยละ
ระดับน้อย	(11 - 29 คะแนน)	53.0
ระดับปานกลาง	(30 - 48 คะแนน)	46.3
ระดับมาก	(49 - 67 คะแนน)	0.7
รวม (n)		100(300)

$\bar{X} = 29.31$ S.D = 6.89 Min = 11.00 Max = 66.0

ตารางที่ 2 แสดงร้อยละของระดับของผลกระทบด้านสังคมจากโครงการรับจำนำข้าว (n = 300)

ระดับผลกระทบด้านสังคมจากโครงการรับจำนำข้าว		ร้อยละ
ระดับน้อย	(15 - 31 คะแนน)	57.0
ระดับปานกลาง	(32 - 48 คะแนน)	37.3
ระดับมาก	(49 - 65 คะแนน)	5.7
รวม (n)		100(300)

$\bar{X} = 31.61$ S.D = 10.26 Min = 15.00 Max = 65.00

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม พบว่า ตัวแปรเพศ มีความสัมพันธ์ต่อผลกระทบด้านเศรษฐกิจในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าความสัมพันธ์

การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ครั้งที่ 2 “งานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น”

ณ อาคารเฉลิมพระเกียรติฉลองสิริราชสมบัติ 60 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

$R^2=0.174$ และมีความสัมพันธ์ต่อผลกระทบด้านสังคมในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($R^2=0.130$) ตัวแปรพื้นที่ในการทำนา ($R^2=0.128$) และเป็นความสัมพันธ์ในเชิงลบต่อผลกระทบด้านเศรษฐกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม (n=300)

ตัวแปรอิสระ	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน	
	จากการทดสอบ Chi-square	
	ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ	ผลกระทบด้านสังคม
1) เพศ	0.174**	0.130*
2) อายุ	-0.016	0.058
3) จำนวนสมาชิกในครอบครัว	-0.082	-0.083
4) ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว	-0.002	-0.031
5) พื้นที่ในการทำนา	-0.128*	-0.102
6) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ	1.00	0.417**
7) ผลกระทบด้านสังคม	0.417**	1.00

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ชาวนาได้รับเงินจากการจำหน่ายข้าวครบแล้วเมื่อต้นปี 2556 รวมเวลานานกว่า 2 ปี ที่ชาวนาต้องเผชิญกับวิกฤติด้านเศรษฐกิจในครอบครัว สามารถแบ่งทัศนคติของชาวนาต่อโครงการรับจำนำข้าวได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มชาวนาส่วนใหญ่ต้องการเข้าร่วมโครงการอีกเนื่องจากคิดว่า อย่างน้อยก็ยังเป็นทางเลือกที่จะนำรายได้เข้ามาจุนเจือครอบครัว 2) กลุ่มชาวนาบางกลุ่มมีความเห็นว่าต้องรับฟังนโยบายและศึกษาหาข้อมูลให้รอบด้านเพื่อความมั่นใจว่าหากเข้าร่วมโครงการแล้วจะไม่ได้รับผลกระทบด้านเศรษฐกิจในลักษณะเดิมอีก 3) กลุ่มชาวนาไม่ต้องการเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวหากผู้นำประเทศยังเป็นรัฐบาลชุดเดิมเนื่องจากไม่มีความโปร่งใส

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ในเชิงปริมาณที่พบว่าผู้มีอิทธิพลในชุมชนไม่มีผลต่อคนชุมชนนี้แสดงให้เห็นถึงการไม่แบ่งแยกระหว่างผู้มีอิทธิพลในชุมชนหรือผู้นำชุมชน และผู้ที่มีฐานะร่ำรวย ซึ่งมีความสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพที่ว่า โครงการรับจำนำข้าวไม่มีผลกระทบในเชิงลบกับชาวนาที่เข้าร่วมโครงการ แต่ในทางตรงกันข้าม ชาวนากลับเกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหา โดยการให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเองในวิธีการ

การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ครั้งที่ 2 “งานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น”

ณ อาคารเฉลิมพระเกียรติฉลองสิริราชสมบัติ 60 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ผลดีมากขึ้น ได้แก่การรวมกลุ่มแบบไม่เป็นทางการในการทำเกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้ยังพบว่า ระบบสวัสดิการในชุมชน เช่น กองทุนเกษตรกรทำนา กองทุนปัจจัยเพื่อการผลิต ซึ่งสามารถเป็นที่พึ่งสำหรับชาวนาในชุมชนได้

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาของชาวนาในตำบลคงมูลเหลือกรรมถึงประชาชนทั่วไป องค์การบริหารส่วนตำบลคงมูลเหลือ ได้ประสานความร่วมมือด้านวิชาการจากสมัชชาสุขภาพจังหวัดเพชรบูรณ์และมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ พร้อมดำเนินการกระบวนการสมัชชาสุขภาพจากภาคประชาชน เพื่อขับเคลื่อนประเด็นยุทธศาสตร์และผลักดันประเด็นปัญหาสุขภาพของประชาชนให้เป็นนโยบายสาธารณะ ที่ได้มีมติให้ดำเนินการโดยประชาชน ของประชาชน และเพื่อประชาชน ถือเป็นการกำหนดกรอบและแนวทางในการกำหนดนโยบาย แผลยุทธศาสตร์และการดำเนินงานด้านสุขภาพ ที่เรียกว่า ธรรมนูญสุขภาพผู้ตำบลสุขภาพของประชาชนตำบลคงมูลเหลือ โดยในธรรมนูญฉบับนี้เป็นมากกว่าการดำเนินการเรื่องสุขภาพ เนื่องจากให้ความสำคัญกับ คุณธรรม จริยธรรม และเศรษฐกิจพอเพียงอีกทั้งการรักษาวินัยประเพณีอันดีงามของชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์สำหรับทุนอุดหนุนการวิจัย
ขอขอบพระคุณ สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์ อนุเคราะห์ข้อมูลเกษตรกร
ขอขอบพระคุณ องค์การบริหารส่วนตำบลคงมูลเหลือ ที่อนุญาตให้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลในการวิจัย
ขอขอบพระคุณ ชาวนาในตำบลคงมูลเหลือ ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ที่กรุณาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์
ขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาการพัฒนาสังคม สำหรับคำแนะนำและกำลังใจในการทำงาน
ขอขอบใจนักศึกษสาขาวิชาการพัฒนาสังคมที่ช่วยเก็บข้อมูล และมีส่วนในหางานวิจัยสำเร็จไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- เกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์.(2554).รายชื้อชาวนาที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร ตำบลคงมูลเหลือ อำเภอเมือง
จังหวัดเพชรบูรณ์.
- คณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ.(2554). การดำเนินการรับจำนำข้าว. มติชน. 9 กันยายน 2554
- ปัญญาพัฒน์ ประสิทธิ์เดชสกุล.(2555).โครงการรับจำนำข้าวกับสภาพแวดล้อมใหม่ใน
การค้าข้าวไทย.พิมพ์ครั้งที่ 36. พิมพ์มิตร : กรุงเทพฯ.
- มูลนิธิชีวีวิถี.(2554). การประมวลนโยบายการจัดการผลผลิตทางการเกษตรการรับจำนำข้าวและการ
ประกันรายได้เกษตรกร. BIOTHAIR BRIEFING. 46, 1-17 : กันยายน 2554.
- สมพร อิศวิลานนท์.(2553). เอกสารวิชาการนโยบายสาธารณะเรื่องข้าว.สถาบันศึกษานโยบาย
สาธารณะ.มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุภาภรณ์ พวงชมพู.(2554).การรับจำนำข้าวและการประกันราคาผลผลิตทางการเกษตร.มนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์. หน้า 53-68. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- โสภณ ทองปาน.(2550). ทฤษฎีการรับจำนำข้าวเปลือก.มติชนรายวัน. 11 มกราคม 2550.